

В. Шевчук, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри криміналістики На-
ціональної юридичної академії України
імені Ярослава Мудрого

Тактична операція «Профілактика»: проблеми розробки та застосування у слідчій діяльності

У теорії криміналістики на сьогодні проблема розробки та застосування при розслідуванні злочинів тактичної операції «Профілактика» належить до дискусійних. У сучасній криміналістичній літературі для позначення цієї тактичної операції використовуються різні терміни: «виявлення обставин, які сприяють вчиненню злочину» (Г. А. Матусовський, 1999, 2001, 2004), «здійснення профілактичних заходів у процесі розслідування» (М. П. Яблоков, 1985), «Профілактика» (А. В. Дулов, 1985; О. В. Лапін, 1986; В. Ф. Ханін, 1988), «тактичні операції із профілактичними цілями» (О. П. Онучин, 1986), «тактичні операції, спрямовані на профілактику злочинів» (О. І. Асташкіна, Н. А. Марочкін, А. Є. Михальчук, В. Я. Решетняков, 2003), «тактичні операції профілактичної спрямованості», «тактичні операції профілактичного типу», «тактичні операції по попередженню злочинів» (Я. М. Коротянец, 1999), «виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину» (В. Є. Корноухов, 2008) та ін.

Враховуючи термінологічні розбіжності у найменуванні цієї тактичної операції і з метою уніфікації термінології, на наш погляд, найбільш правильною і точною за змістом, змістовним навантаженням буде назва таких тактичних операцій «Профілактика».

Зауважимо, що пропозиції деяких науковців розглядувані тактичні операції називати «Виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину» є не досить вдалими, оскільки виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину, являє собою лише один із початкових етапів профілактичної діяльності слідчого при розслідуванні злочинів, окремий напрям його діяльності, який передує і є основою для розробки заходів, спрямованих на усунення обставин, що сприяли вчиненню злочинів. Крім того, попередній етап проведення тактичної операції «Профілактика» по виявленню причин та умов, що сприяють вчиненню злочину, є обов'язковим для наступного етапу її проведення.

Виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, є важливим і складним етапом профілактичної діяльності слідчого. Виходячи зі

змісту статей 23 і 23¹ КПК України, виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину, і вжиття заходів щодо їх усунення є прямим процесуальним обов'язком слідчого. Тому сама діяльність слідчого лише по виявленню причин та умов, що сприяли вчиненню злочину, не вирішує завдання з профілактики злочинів повною мірою. У зв'язку з цим слушним є зауваження В. Є. Корноухова, що саме лише виявлення обставин, які сприяли вчиненню злочину, «не визначає необхідність розробки тактичної операції»¹ — це лише напрям, мета й етап слідчої діяльності.

У криміналістичних дослідженнях деякі науковці, визначаючи зміст та поняття тактичних операцій, правильно, на наш погляд, вказують на необхідність включення у структуру тактичної операції, поряд із слідчими, оперативно-розшуковими, організаційно-технічними діями (заходами), також профілактичних, превентивних дій (заходів). І. О. Возгрін зазначає, що під тактичною операцією слід розуміти «комплекси слідчих, оперативно-розшукових, превентивних (курсив. — В. Ш.), організаційно-технічних та інших дій, які об'єднані для вирішення окремого завдання розслідування кримінальної справи і проводяться за єдиним для них планом»². При цьому необхідно зазначити, що превентивні заходи слідчого при розслідуванні кримінальних справ полягають у передбаченому кримінально-процесуальним законом виявленні й усуненні причин і умов, що сприяли вчиненню злочинів³.

В інших випадках зазначається, що тактичні операції спрямовані на вирішення певних тактичних завдань попередження злочинів. Так, Н. А. Марочкін вказує на те, що тактична операція — це система погоджених і взаємопов'язаних за цільовим призначенням слідчих, оперативно-розшукових та інших дій, які розробляються з урахуванням слідчої (дослідчої) ситуації, проводяться за планом і під керівництвом посадової особи для вирішення певних тактичних завдань виявлення, розслідування і попередження злочинів⁴.

Слід зазначити, що на сьогодні вітчизняними та зарубіжними вченими-криміналістами здійснені певні кроки у напрямі розробки окремих аспектів формування та практичного застосування тактичної

¹ Див.: Корноухов В. Е. Методика расследования преступлений: теоретические основы. — М., 2008. — С. 129.

² Возгрин И. А. Криминалистические тактические операции // Криминалистика: Учебник / Под ред. И. Ф. Крылова, А. И. Бастрыкина. — М., 2001. — С. 431.

³ Він же. Тактические приемы, тактические решения, следственные ситуации и другие положения криминалистической тактики // Криминалистика: Учебник / Под ред. И. Ф. Крылова, А. И. Бастрыкина. — М., 2001. — С. 423.

⁴ Марочкин Н. А. Теоретические проблемы тактических операций в криминалистике: Учеб. пособие. — Саратов, 1999. — С. 13.

операції «Профілактика» при розслідуванні окремих видів злочинів. Зокрема, при розслідуванні злочинів, що вчиняються посадовими особами¹ (А. В. Дулов, 1985), розслідуванні квартирних крадіжок² (О. В. Лапін, 1986), розслідуванні злочинів, пов'язаних з пожежами³ (В. Ф. Ханін, 1988), розслідуванні крадіжок і угонів автотранспорту⁴, (Я. М. Коротянець, 1999), розслідуванні митних злочинів⁵ (В. М. Шевчук, 2003), розслідуванні економічних злочинів⁶ (Г. А. Матусовський, 1999; А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель, С. В. Великанов, 2006).

Важливого теоретичного і практичного значення для побудови (розробки) тактичної операції «Профілактика» і застосування у слідчій діяльності, на наш погляд, набуває їх дослідження з урахуванням класифікацій тактичних операцій⁷. У зв'язку з цим справедливим є твердження В. О. Образцова, що криміналістична класифікація є «необхідною умовою ефективного пізнання... об'єкта, важливим засобом проникнення у його глибинні, базові прошарки і забезпечення продуктивного руху думки дослідників від вихідного цілого до утворюючих його частин і від них знову до цілого для виявлення закономірностей, знання яких є необхідним для наукового пояснення і опису»⁸.

¹ Дулов А. В. Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами. – Минск, 1985. – С. 145–147.

² Лапін А. В. Теория и практика производства тактических операций при расследовании квартирных краж: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Минск, 1986. – С. 18, 19.

³ Ханін В. Ф. Тактические операции при возбуждении и расследовании уголовных дел о пожарах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Минск, 1988. – С. 16, 17.

⁴ Коротянець Я. Н. Тактические операции по розыску угнанного и похищенного автотранспорта: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Москва, 1999. – С. 16–19.

⁵ Шевчук В. М. Тактична операція «Профілактика» під час розслідування митних злочинів // Митна справа. – № 5. – 2003. – С. 59–69.

⁶ Див.: Матусовский Г. А. Экономические преступления: криминалистический анализ. – Харьков, 1999. – С. 152–156; Криміналістична профілактика економічних злочинів: Наук.-практ. посіб. / С. В. Великанов, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель та ін.; За ред. проф. В. А. Журавля. –Х., 2006. – С. 169, 170.

⁷ Див.: Яблоков Н. П. Криминалистическая методика расследования. – М., 1985. – С. 84, 85; Асташкина Е. Н., Марочкин Н. А., Михальчук А. Е., Решетняков В. Я. Расследование преступлений. Криминалистические комплексы: Учебно-практ. пособие. – М., 2003. – С. 18–20; Чебуренков А. А. Общетеоретические положения и практические аспекты криминалистической тактики. – М., 2008. – С. 113–119; Комаров И. М. Криминалистические операции в досудебном производстве: Монография. – Барнаул, 2002. – С. 80; Шепітько В. Ю. Проблеми формування та застосування типових тактичних операцій у слідчій діяльності // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2007. – № 1(48). – С. 179–182 та ін.

⁸ Образцов В. А. Криминалистическая классификация преступлений. – Красноярск, 1988. – С. 5.

Залежно від змісту та характеру завдань, які вирішуються слідчим у процесі розслідування, у криміналістичній літературі¹ тактичні операції поділяються на тактичні та стратегічні. При цьому тактичні операції направлені на вирішення конкретних завдань, які виникають на тому чи іншому етапі розслідування злочинів. Стратегічні операції мають великомасштабний характер, спрямовані на досягнення завдань, які не можуть бути вирішені простою тактичною операцією. Крім цього, стратегічні операції проводяться, на відміну від перших, упродовж всього процесу розслідування, тоді як прості тактичні операції — лише на одному із його етапів².

Разом з тим у криміналістичних дослідженнях (В. Ю. Шепітько, В. Є. Корноухов), на наш погляд, висловлюється справедливе зауваження відносно сумнівної позиції про поділ завдань розслідування на стратегічні та тактичні. Такі завдання є проміжними (локальними), які належать до тактичного порядку, тому складно уявити у розслідуванні стратегічне, яке повинно мати більш глобальний характер і виходити за межі кримінальної справи³. Підстави класифікації на «тактичні» та «стратегічні» завдання під час розслідування злочинів не зовсім чітко визначені⁴.

М. П. Яблоков виділяє стратегічну операцію «Здійснення профілактичних заходів у процесі розслідування»⁵, Н. А. Марочкін, розвиваючи і підтримуючи такий підхід, до стратегічних операцій відносить «виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочинів»⁶ або в іншому випадку ряд авторів (О. І. Асташкіна, Н. А. Марочкін, А. Є. Михальчук, В. Я. Решетняков) пропонують за цілями виділяти «тактичні операції»,

¹ Див.: *Образцов В. А.* К вопросу о методике раскрытия преступлений // Вопросы борьбы с преступностью. – М., 1977. – Вып. 27. – С. 81; *Яблоков Н. П.* Криминалистическая методика расследования. – М., 1985. – С. 84, 85; *Марочкин Н. А.* Теоретические проблемы тактических операций в криминалистике: Учеб. пособие. – Саратов, 1999. – С. 17; *Журавель В. А.* Тактичні операції в системі криміналістичних засобів протидії злочинності // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: Зб. наук.-практ. матеріалів. – Х., 2006. – Вип. 6. – С. 34 та ін.

² Див.: *Марочкин Н. А.* Теоретические проблемы тактических операций в криминалистике: Учеб. пособие. – Саратов, 1999. – С. 13.

³ *Шепітько В. Ю.* Криміналістична тактика (системно-структурний аналіз): Монографія. – Х., 2007. – С. 175.

⁴ *Корноухов В. Е.* Методика расследования преступлений: теоретические основы. – М., 2008. – С. 111.

⁵ *Яблоков Н. П.* Криминалистическая методика расследования. – М., 1985. – С. 84, 85.

⁶ *Марочкин Н. А.* Теоретические проблемы тактических операций в криминалистике: Учеб. пособие. – Саратов, 1999. – С. 17.

направлені на профілактику злочинів»¹. В. М. Долінін вказує, які заходи, що проводяться за узгодженим планом під керівництвом слідчого і спрямовані на досягнення єдиної цілі, об'єднані у профілактичний комплекс по попередженню квартирних крадіжок, який автор пропонує розглядати як різновид тактичної операції і її найменування «комплекс заходів по попередженню квартирних крадіжок»². На наш погляд, назвати вдалими такі найменування тактичних операцій не можна.

У зв'язку з цим ми солідарні з пропозицією А. В. Дулова, який, враховуючи важливість і значущість встановлення обставин, у структурі процесу розслідування злочину, що сприяли його вчиненню, а також необхідність їх усунення криміналістичними засобами, цілком обґрунтовано пропонує вирішення таких завдань шляхом провадження не окремих розрізнених слідчих дій, а за допомогою проведення тактичної операції «Профілактика», що впливає з наступного: а) профілактична діяльність є складовою частиною розслідування будь-якої кримінальної справи. Це завжди вирішення самостійного завдання, що визначає спрямованість використання слідчим тактичних засобів; б) для його вирішення слідчому необхідно провести комплекс слідчих та інших дій, з активним залученням оперативних працівників міліції, представників інспекцій, ревізійних служб, громадських організацій, спрямовуючи при цьому їх на виявлення причин та умов, що сприяли вчиненню злочину; в) для вирішення поставленої мети всі дії слідчого та інших осіб мають здійснюватися за єдиним планом³.

Тактична операція «Профілактика» починається з виявлення обставин, що сприяли вчиненню злочину. В узагальненому вигляді по кожній кримінальній справі необхідно обов'язково встановити такі три групи фактичних даних (обставин): а) умови формування особистості обвинуваченого, під безпосереднім впливом яких виникли його антигромадські погляди; б) мотиви і приводи реалізації діяння, під впливом яких загальна установка на вчинення антигромадських

¹ Див.: Михальчук А. Е. Теоретические и практические вопросы тактических комбинаций при производстве следственных действий: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Саратов, 1988. – С. 12, 13; Асташкина Е. Н., Марочкин Н. А., Михальчук А. Е., Решетняков В. Я. Расследование преступлений. Криминалистические комплексы: Учебно-практ. пособие. – М., 2003. – С. 19, 20, 100.

² Долінін В. Н. Комплекс мероприятий по предупреждению квартирных краж как разновидность тактических операций // Тактические операции и эффективность расследования. – Свердловск, 1986. – С. 118–124.

³ Див.: Дулов А. В. Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами. – Минск, 1985. – С. 145, 146.

дій трансформувалася в конкретний злочинний намір, спрямований на його виконання; в) об'єктивні умови, що сприяли реалізації злочинних намірів і досягненню відповідних результатів¹. На даному етапі така операція дуже тісно пов'язана з тактичною операцією «збір інформації»².

Профілактична діяльність слідчого при розслідуванні злочинів обумовлена слідчою ситуацією і має здійснюватися, як правило, з моменту порушення кримінальної справи протягом усього процесу розслідування паралельно зі встановленням інших обставин, що входять у предмет доказування. Встановлення обставин, які сприяли вчиненню контрабанди, не повинно відкладатися на заключний етап розслідування, оскільки несвоєчасність їх з'ясування може призвести до втрати важливої інформації, потребувати додаткових сил і засобів. Діяльність слідчого в цьому напрямі, відповідно до норм кримінально-процесуального закону (ст. 23¹ КПК), має бути спрямована на вжиття невідкладних заходів щодо усунення причин та умов, які сприяли вчиненню цих злочинів.

У ході реалізації тактичної операції «Профілактика» накопичується необхідна інформація, проходить процес конкретизації тактичних завдань, які необхідно вирішити з урахуванням слідчої ситуації, що склалася під час розслідування того чи іншого злочину. У зв'язку з цим кожна тактична операція групи «збір інформації» може бути конкретизована, будучи спрямована в свою чергу на вивчення елемента структури злочину (особа підозрюваного); системи, де вчинювався злочин і т. ін.; етапу розвитку злочину (умови, що сприяли вчиненню злочину); підготовки злочину, механізму його вчинення. Необхідність конкретизації, звуження мети тактичної операції визначається особливостями злочинів, що розслідуються³.

Метою таких тактичних операцій є забезпечення системного збору інформації, яка знаходиться в різних місцях, але стосується одного явища, об'єкта, побудова загальної системи знань про одне явище, об'єкт. З урахуванням цієї загальної мети застосовуються тактичні засоби, що

¹ Див.: *Ваксян А. З.* Выявление причин и условий, способствующих совершению преступлений: Руководство для следователей / Под ред. Н. А. Селиванова, В. А. Снеткова. – М., 1997. – С. 97–98.

² Див.: *Дулов А. В.* Виды тактических операций // Криминалистика: Учебник / Под. ред. И. Ф. Крылова, А. И. Бастрыкина. – М., 2001. – С. 436–439.

³ Див.: *Дулов А. В.* Тактические операции // Криминалистика: Учеб. пособие / Дулов А. В., Грамович Г. И., Лапин А. В. и др. / Под. ред. А. В. Дулова. – Минск, 1996. – С. 403.

забезпечують фіксацію і дослідження об'єктів, процесів, їх відображень, встановлення зв'язків між об'єктами, процесами, між ними і їх слідами-відображеннями, що дають змогу перевірити якість, надійність джерела одержання інформації, достовірність самої інформації. Найявність загальної мети і об'єднує в одну тактичну операцію всю сукупність слідчих, оперативно-розшукових, превентивних, ревізійних та інших дій, при проведенні яких встановлюється частина інформації, необхідної для вирішення окремого тактичного завдання¹.

Планування та проведення тактичної операції «Профілактика», на думку В. Ф. Ханіна, має передбачати: моделювання причин та умов, що сприяють вчиненню злочину; усунення обставин, фактів, що перебувають у причинному зв'язку зі злочинним результатом і виступають причинами та умовами, що сприяли вчиненню злочину; розробку заходів, спрямованих на усунення виявлених причин та умов; здійснення слідчим контролю за ходом виконання профілактичних рекомендацій з усунення виявлених причин та умов, що сприяли вчиненню злочину².

Для розробки та дослідження тактичної операції «Профілактика» певний інтерес, на наш погляд, становить криміналістична класифікація тактичних операцій за часовою ознакою (Л. Я. Драпкін, Р. С. Белкін, В. І. Шиканов, В. І. Куклін, М. П. Яблоков, І. М. Комаров). Тактична операція «Профілактика» має довготривалий характер, вона проводиться протягом всього процесу розслідування. Такі операції можна віднести, за термінологією професора Л. Я. Драпкіна³, до «наскрізних», довготривалих тактичних операцій, проведення яких здійснюється впродовж декількох етапів розслідування. У даній тактичній операції істотно розширюється коло обставин, які необхідно встановити під час розслідування. Обставини, що сприяли вчиненню злочину, можуть бути віддалені від самого факту злочину, і причинний зв'язок з ним може мати латентний характер⁴.

У структурі тактичної операції «Профілактика» при розслідуванні злочинів можна виділити комплекс, систему слідчих дій, оперативно-

¹ Див.: Дулов А. В. Виды тактических операций // Криминалистика: Учебник / Под ред. И. Ф. Крылова, А. И. Бастрыкина. – М., 2001. – С. 436, 437.

² Ханин В. Ф. Тактические операции при возбуждении и расследовании уголовных дел о пожарах: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. – Минск, 1988. – С. 16.

³ Драпкин Л. Я. Особенности информационного поиска в процессе расследования и тактика следствия // Проблемы повышения эффективности предварительного следствия: Тезисы науч.-практ. конф. – Л., 1976. – С. 54, 55.

⁴ Див.: Дулов А. В. Основы расследования преступлений, совершенных должностными лицами. – Минск, 1985. – С. 146.

розшукових, організаційно-технічних і превентивних заходів, спрямованих на вирішення тактичного завдання розслідування — виявлення та усунення обставин, що сприяли вчиненню злочинів. До вказаного комплексу можна віднести: слідчий огляд, допит, обшук, проведення судових експертиз, а також систему оперативно-розшукових, організаційно-технічних і профілактичних заходів¹.

У рамках тактичної операції «Профілактика» іншими формами здійснення профілактичних заходів, які доповнюють процесуальні дії слідчого, для усунення обставин, що сприяють вчиненню злочинів, можуть застосовуватися: а) виступи з доповіддю чи повідомленням профілактичного характеру на зборах перед колективом обвинуваченого, в якому він працював, або за місцем його проживання; б) виступи на місцевому телебаченні або радіо, повідомлення слідчого у місцевій пресі про факти вчинення злочинної діяльності в окремому регіоні, що стали можливими внаслідок формування певних криміногенних обставин; в) доповіді та лекції для населення з юридичних питань; г) особисті бесіди з посадовими особами підприємств, установ і організацій; д) проведення індивідуальних бесід з конкретними громадянами; е) узагальнення відповідей на подання слідчого відповідних органів, організацій, посадових осіб у зв'язку з недостатнім прийняттям ними заходів для виявлення недоліків для належного реагування; є) узагальнення слідчим обставин, що сприяють вчиненню злочинів, установлених у ході розслідування, і подання пропозицій щодо їх усунення до відповідних органів і установ.

Отже, тактична операція «Профілактика» має ряд особливостей, що відрізняють її від інших видів тактичних операцій: 1) її проводять упродовж всього процесу розслідування кримінальної справи; цю роботу слідчий мусить розпочати від моменту прийняття справи до провадження і здійснювати протягом усього розслідування одночасно із встановленням інших обставин у справі; 2) проведення такої тактичної операції істотно розширює коло обставин, що підлягають встановленню під час розслідування; 3) нерідко причини та умови можуть бути встановлені тільки за допомогою спеціальних знань. Тому, плануючи та проводячи такі операції, необхідно залучати фахівців. Із профілактичною метою слідчий може призначити проведення судових експертиз і поставити перед експертами запитання про причини й умови, що сприяли вчинен-

¹ Детальніше див.: Шевчук В. М. Методика розслідування контрабанди: Монографія. – Х., 2003. – С. 298–307; Він же. Тактична операція «Профілактика» під час розслідування митних злочинів // Митна справа. – 2003. – № 5. – С. 62–67.

ню злочинів; 4) слід врахувати особливості документальної фіксації комплексу дій, що слідчий застосовує, проводячи цю тактичну операцію. Важливу інформацію про обставини, що сприяли вчиненню злочинів, необхідно зберігати не тільки в матеріалах конкретної кримінальної справи, а й накопичувати і узагальнювати у прокуратурі, органах внутрішніх справ, СБУ тощо. Це дасть змогу виявляти причини й умови більш загального характеру, типові для певного регіону, пов'язані з окремими предметами злочинного посягання, способами вчинення злочинів, особою злочинця і т. д. Це, безумовно, розширює можливості розглядуваних тактичних операцій.

Разом з тим результати дослідження¹, проведеного науковцями Інституту вивчення проблем злочинності Академії правових наук України (проф. В. А. Журавель, А. Ф. Волобуєв, доц. С. В. Великанов та ін.), показали, що незначна кількість слідчих виявляють зацікавленість у проведенні тактичної операції «Профілактика» — лише 9 %. Крім цього, має місце негативне та байдуже ставлення слідчих до можливостей проведення такої операції — 24 %. Це ще раз свідчить про недоліки в організації профілактичної роботи у правоохоронних органах та необхідність більш широкого впровадження наукових підходів щодо активізації цього напрямку діяльності слідчих підрозділів. При опитуванні деякі слідчі виявили низьку поінформованість не тільки про зміст зазначеної тактичної операції (на їх думку, вона не потрібна, бо начебто не включає в себе допитів, інших слідчих дій та не є процесуальною дією), а й про можливість використання засобів адміністративного впливу на осіб, які шляхом формального ставлення до відповіді на подання слідчого фактично порушують вимоги ст. 185⁶ КпАП — «невжиття заходів щодо окремої ухвали суду чи окремої постанови судді, подання органу дізнання, слідчого або протесту, припису чи подання прокурора». Також дослідження показало, що багато слідчих, вважаючи з'ясування цих питань «супутнім» завданням, не розуміють змісту ст. 23 КПК, яка встановлює обов'язковість виявлення причин і умов, що сприяли вчиненню злочину.

Вказане обумовлює необхідність розробки методичних основ, теоретичних і практичних рекомендацій, пов'язаних із плануванням та проведенням тактичної операції «Профілактика». Викладене вище визначило вибір теми дослідження і дало змогу віднести досліджувані

¹ Див.: Криміналістична профілактика економічних злочинів: Наук.-практ. посіб. / С. В. Великанов, А. Ф. Волобуєв, В. А. Журавель та ін. / За ред. проф. В. А. Журавля. — Х., 2006. — С. 170.

проблеми до актуальних. У зв'язку з цим заслуговує на увагу робота М. Ш. Махтаєва, яка присвячена проблемам криміналістичного попередження злочинів. Серед них автор виділяє найперспективніші напрями наукових досліджень у криміналістиці за сучасних умов, зокрема, це: загальнотеоретичні питання криміналістичного забезпечення попередження злочинів; техніко-криміналістичне забезпечення попередження злочинів; *тактико-криміналістичне забезпечення попередження злочинів*; питання попередження злочинів у криміналістичній методиці; взаємодія оперативних, слідчих та криміналістичних підрозділів у сфері попередження злочинів; *криміналістичне забезпечення спеціальних операцій* та ін.¹

На наш погляд, теоретичні проблеми дослідження тактичних операцій «Профілактика» у криміналістичній науці мають здійснюватися за двома напрямками. На першому — необхідно дослідити сутність, зміст та криміналістичну класифікацію таких операцій; виявити особливості та специфіку планування й проведення досліджуваних операцій; визначити структуру цієї тактичної операції, місце та значення комплексу процесуальних і непроцесуальних дій (заходів); дослідити принципи і етапи проведення досліджуваних операцій; простежити зв'язок таких тактичних операцій із проміжними завданнями розслідування. Другий напрям становить розробка, вивчення та дослідження тактичних операцій «Профілактика» при розслідуванні окремих видів і груп злочинів, їх ситуаційна обумовленість.

Таким чином, успішна профілактична діяльність слідчого залежить від ефективності проведення тактичних операцій, серед яких слід особливо вирізнити саме «Профілактику», яка є не просто сукупністю дій, а комплексом (системою) узгоджених між собою однойменних і різноіменних слідчих дій, оперативно-розшукових, організаційно-технічних та превентивних заходів, спрямованих на вирішення окремого тактичного завдання розслідування в цій слідчій ситуації, яке не можна вирішити за допомогою окремих чи навіть декількох дій (заходів), що проводять уповноважені посадові особи під керівництвом слідчого за єдиним планом. Тому виокремлення самостійної тактичної операції «Профілактика» та її проведення при розслідуванні злочинів сприяють досягненню всіх цілей профілактичної діяльності слідчого. Розробка і дослідження таких тактичних операцій виступає як один із найперспективніших напрямів удосконалення загальної теорії криміналістики, криміналістичної тактики та криміналістичної методики.

¹ *Махтаев М. Ш. Проблемы криминалистического обеспечения предупреждения преступлений: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – М., 2001. – С. 36, 37.*